

Woninginbrekers preventief verhoord

drs. A.E. van Burik, drs. R. van Overbeeke en
drs. P.F. van Soomeren*

Inleiding

In 1987 startte de 'organisatie' Voorkoming Misdrijven een omvangrijk onderzoek naar woninginbraken en woninginbrekers. Dit sterk beleidsgerichte onderzoek kende verschillende onderdelen. Er werd gekeken naar politiecijfers (analyse van meer dan 4000 processen-verbaal), gepraat met daders en zelfs de toekomstige gebruikers van de onderzoeksuitkomsten werden tot onderzoeksobject gemaakt. Het betrof hier geen onderzoek in de bekende betekenis van het woord, doch eerder een 'leeronderzoek' voor politiefunctionarissen. Gezien deze enigszins onorthodoxe opzet van het 'Landelijk M(odus) O(perandi) onderzoek' gaan we in dit artikel allereerst in op de voorgeschiedenis. Vervolgens worden enkele belangrijke uitkomsten gepresenteerd van de meer dan honderd interviews met woninginbrekers die in het kader van dit onderzoek werden gehouden.¹

Voorgeschiedenis

Een van de terreinen waarop politieke preventiefunctiefunctionarissen zich bewegen betreft de preventie van woninginbraken. Daarbij is van oudsher de aandacht altijd sterk gericht geweest op de technopreventieve voorzieningen die een inbraak zouden kunnen bemoeilijken of tegenhouden: beter hang- en sluitwerk. Deze preventiestrategie werd in de jaren zeventig door de politie vaak nogal naïef toegepast. Men gaf aan individuele bewoners beveiligingsadviezen. Als in het begin van de jaren tachtig de organisatie Voorkoming Misdrijven vorm krijgt, valt

* De auteurs zijn verbonden aan het Onderzoeksbureau Van Dijk, Van Soomeren en partners BV te Amsterdam.

er geleidelijk een professionalisering te bespeuren. In het kader daarvan begint men voorzichtig een aantal lokale/regionale cijfers en gegevens over het delict woninginbraak te onderzoeken. Belangrijke vragen die daarbij gesteld worden: in welke buurten en panden wordt eigenlijk ingebroken, langs welke zijde, hoe, met welk gereedschap, enzovoort (zie bijvoorbeeld Van de Lustgraaf, 1984).

De bij de politie beschikbare gegevens bleken vaak onvoldoende om dit soort basale vragen te kunnen beantwoorden (overigens verschilt de situatie van korps tot korps en van stad tot stad). Nog opvallender was misschien het feit dat de echte specialisten op dit terrein, de (technisch) rechercheurs, onder tussen ook het spoor kwijt waren geraakt. Door de steeds hogere werkdruk gaan de rechercheurs lang niet meer bij iedere inbraak langs; ze selecteren voor hun bezoeken de interessantste gevallen. Helaas beseffen ze vaak niet dat deze selectie tot gevolg heeft dat ze een scheef beeld krijgen van de inbraakwerkelijkheid.²

De preventiefunctiefunctionarissen beseften dat elke bodem onder hun beleid begon weg te vallen (voor zover er ooit een bodem onder dat beleid gezeten had): wie geen beeld meer heeft van wat er aan de hand is, heeft geen poot meer om preventief op te staan. Waar vroeger het gebrek aan harde cijfers/gegevens nog goed gemaakt werd door de ervaringskennis van de rechercheurs (een flink aantal preventiefunctiefunctionarissen had vroeger zelf recherchewerk gedaan), bleek nu ook hier sprake van een snel dieper wordend drijfzand.

Bij dit alles voegden zich nog de uitkomsten van buitenlands onderzoek onder woninginbrekers. (Maguire en Bennett, 1982; Reppetto, 1974; Bennett en Wright, 1984) Eufemistisch gezegd kwam uit deze onderzoeken **niet** naar voren dat daders nu heel veel aandacht hadden voor de kwaliteit van het hang- en sluitwerk.

Het landelijk MO-onderzoek

Begin 1986 werd een onderzoeksopzet voor het MO-onderzoek uitgewerkt, waarin de belangrijkste twee uitgangspunten werden vastgelegd (zie ook Korthals Altes e.a., 1989; Korthals Altes en Van Soomeren, 1989). Ten eerste moesten via dit

onderzoek *methoden en technieken* ontwikkeld worden *waarmee politiefunctionarissen zelf onderzoek kunnen doen*. Een handleiding voor lokaal onderzoek naar woninginbraak moest het belangrijkste resultaat worden. Om een handleiding te ontwikkelen die voor politiemensen ook echt bruikbaar is, werd besloten dat het geplande onderzoek dan ook het beste door politiemensen uitgevoerd kon worden. Het onderzoek werd daarmee dus tevens een leerproces; een in de tijd uitgesmeerde cursus die de titel zou kunnen hebben 'hoe kan je als politie onderzoek uitvoeren naar woninginbraak en woninginbrekers en met resultaten komen die voor preventie van het delict woninginbraak bruikbaar³ zijn'.

Ten tweede moest de *kennis over het delict woninginbraak* flink verhoogd worden. Het betrof daarbij zowel *kwantitatieve kennis* over feitelijke zaken als tijd, plaats, woningtype, ingebroken zijde, werkwijze van de inbrekers, gereedschap (bron: processen-verbaal, eventueel aangevuld met rapporten van de technische recherche en/of observaties ter plekke van het inbraakpand⁴), als *kwalitatieve kennis* over het keuzeproces van woninginbrekers (bron: daderinterviews).

Het kwalitatieve deel van het onderzoek (de daderinterviews) startte met een pilot-onderzoek waarbij door VM-functionarissen 38 woninginbrekers geïnterviewd werden aan de hand van een sterk gestructureerde vragenlijst (dit laatste was een eis van de uitvoerende politie-onderzoekers die niets moesten hebben van andere, moeilijker, bevragingstechnieken). Toen dit eerste daderonderzoek in het politieveld enthousiasme bleek los te maken, werd in 1989 besloten een nieuwe serie daderinterviews te houden. De kring van interviewende politiemensen werd breder, het doel voor het aantal interviews werd hoger gesteld (meer dan honderd) en de vragenlijst werd bijgesteld en flink uitgebreid. Terwijl de eerste vragenlijst zich nog grotendeels beperkte tot de feitelijke modus operandi, werden nu modules toegevoegd over heling, motieven, pogingen om te stoppen met inbreken en het proces waardoor men betrokken is geraakt (involvement). We beperken ons in dit artikel verder tot deze tweede tranche daderinterviews.

Methode

In een jaar werden in totaal 106 interviews met woninginbrekers gerealiseerd. Vier vijfde van deze gesprekken vond plaats op het politiebureau met recent opgepakte verdachten van woninginbraak die na het rechercheverhoor verzocht werden mee te werken aan een interview. Een vijfde van de gesprekken vond in penitentiaire inrichtingen plaats; in deze gevallen betrof het voorlopig gehechte of gedetineerde woninginbrekers.

Het afnemen van interviews in penitentiaire inrichtingen bleek de makkelijkste methode te zijn. Er is daar immers een ruim reservoir aan daders gedurende voldoende tijd voorhanden. Bij de analyse van de gegevens van de 106 daders is gekeken naar verschillen qua leeftijd, nationaliteit/etniciteit, inbraakervaring, aantal veroordelingen en aard van gepleegde voorafgaande delicten tussen de 'politiebureau-respondenten' en de respondenten uit penitentiaire inrichtingen. Beide groepen bleken op de genoemde kenmerken overeen te komen. Er was derhalve geen aanleiding ze bij de analyse als twee afzonderlijke groepen te beschouwen. Het impliceert ook dat eventueel toekomstig onderzoek onder woninginbrekers het meest efficiënt respondenten kan recruterende in penitentiaire inrichtingen.

Alle interviews zijn uitgevoerd door lokale of regionale preventiefunctionarissen van de politie⁵ aan de hand van een gestructureerde vragenlijst. Deze vragenlijst bestond uit 160 vragen die gegroepeerd waren in zes modules. De modules bestreken de situatie bij de eerste inbraak, de houding ten aanzien van inbreken, de werkwijze (modus operandi), heling, pogingen om te stoppen met inbreken en de achtergrondkenmerken. In dit artikel wordt vooral ingegaan op de motieven voor de eerste inbraak, de voorbereiding op de inbraak, werkwijze, heling en de invloed van verslaving.

Achtergrondkenmerken van de geïnterviewde daders

In tabel 1 zijn enkele achtergrondgegevens van de 106 geïnterviewde woninginbrekers samengevat. Alle geïnterviewde inbrekers zijn van het mannelijk geslacht. Meer dan de helft van de geïnterviewden is tussen de 21 en 30 jaar oud. Vijftien procent van de respondenten is niet van Nederlandse geboorte. Circa

Tabel 1: Achtergrondkenmerken van geïnterviewde daders (n = 106)

Kenmerk		%
Geslacht	man	100
	vrouw	0
Leeftijd	> 18 jaar	15
	18-20 jaar	17
	21-20 jaar	55
	31-40 jaar	11
	> 40 jaar	2
		100
Druggebruik	geen	41
	alleen softdrugs	14
	harddrugs	30
	polydruggebruik	9
	medicijnen	2
	anders	3
		2
Inkomen per maand*	geen inkomen	4
	< f 1.000	46
	f 1.001 - f 1.500	32
	f 1.501 - f 2.000	9
	f 2.001 - f 3.000	7
	> f 3.000	2
		100
Leefvorm	bij ouders inwonend	28
	alleenwonend	26
	samenwonend met partner	26
	geen vaste woon- of verblijfplaats	10
	samenwonend (niet met partner)**	7
	tehuis	1
		3
		100
Opleiding	hoger beroepsonderwijs	2
	middelbaar beroepsonderwijs	4
	lager beroepsonderwijs	16
	VWO/HAVO/MAVO	9
	basisonderwijs	61
	anders	3
		5
		100

Kenmerk

Werkervaring***	> 5 jaar
	2-5 jaar
	1-2 jaar
	4 maanden - 1 jaar
Aantal gepleegde inbraken	< 4 maanden
	< 10
	11-50
	51-100
	101-500
	> 500

* Gedetineerden en respondenten jonger dan 18 jaar zijn hier niet teneinde een zo zuiver mogelijk beeld te geven. De eerste gro vertekening geven van het inkomensplaatje omdat gedetineerder inkomen hebben.

** Bijvoorbeeld met een broer of maat.

*** Respondenten die nog op school zitten (N=11) zijn buiten b gelaten.

40% van de respondenten valt in de categorie van de harddruggebruikers (inclusief poly). Wat de inkomenssituatie betreft, ontvangt zeventig procent van de geïnterviewden een uitkering of toelage.

Opvallend is dat ruim een kwart van de respondenten bij de ouders inwoont (een derde van deze groep is ouder dan 21 jaar) en dat nog eens een kwart alleen woont (bij deze groep is 85% ouder dan 21 jaar). Het opleidingsniveau van de respondenten ligt aanzienlijk lager dan dat van de gemiddelde Nederlander; zestig procent van de respondenten heeft alleen lagere school, terwijl de overigen zelden een opleiding boven LBO-niveau gevolgd hebben. Qua werkervaring is er enerzijds een groep (25%) die al meer dan vijf jaar werkervaring heeft en anderzijds is er een groep (35%) met minder dan een jaar werkervaring. De werkervaring is meestal opgedaan in de bouwvak-, horeca- of metaalsector.

Voorafgaand aan de laatste aanhouding verrichte een kwart van de geïnterviewde daders betaald werk; drie kwart was werkloos. Hiervan was een kwart op dat moment al langer dan twee jaar werkloos. Het inbraakverleden van de respondenten is als volgt te kenschetsen: tachtig procent van hen breekt langer dan twee jaar in; de helft van de respondenten heeft meer dan vijftig inbraken op zijn naam staan. Opvallend is dat bij de groep 18-20-jarigen het accent

van het aantal gepleegde inbraken net als bij de groep 31-40-jarigen ligt tussen honderd en vijfhonderd inbraken. Met weglating van extreme aantallen heeft elke respondent gemiddeld 133 inbraken gepleegd. De totale groep is goed voor bijna 19.000 inbraken.

Drie kwart van de geïnterviewden heeft voor de eerste woninginbraak andere strafbare feiten begaan. Meestal gaat het om fietsendiefstal, winkeldiefstal en inbraak in andere objecten dan woningen. Negen van de tien respondenten waren al eerder veroordeeld; het gemiddelde ligt op 3,2 veroordelingen. De delicten waarvoor men is veroordeeld betreffen overwegend inbraak in diverse objecten, variërend van sportkantines tot woningen; daarnaast komen ook veroordelingen wegens diefstallen en geweldsdelicten voor.

Generaal gesproken blijken de 106 geïnterviewde woninginbrekers dus een vrij specifieke groep te zijn: jonge(re) mannen, met een lage opleiding, een niet echt florissant arbeidsverleden, weinig inkomsten, relatief veel verslavingsproblematiek en veel recidive. Kortom een probleemcumulatiegroep. Natuurlijk moet men zich bewust zijn van het gegeven dat deze 106 daders niet geheel representatief zijn voor alle woninginbrekers. In de onderzoeksrapportage wordt dieper ingegaan op deze lastige representativiteits- (en dus generaliseerbaarheids-)problematiek. We volstaan hier met de stelling dat het niet aannemelijk is dat de genoemde kenmerken van 'onze' 106 daders bij de totale groep woninginbrekers compleet anders zouden liggen.⁶ Dat impliceert dat er bij de (dadergerichte) preventie met deze kenmerken en deze cumulatie van problemen rekening gehouden moet worden.

Beleidsmatig betekent dit dat het zeker aanbeveling verdient om positief te staan tegenover maatregelen en/of projecten die zich richten op het verminderen en/of aanpakken van de genoemde probleemkenmerken. Dit pleit voor het intensiveren van primaire, secundaire en tertiaire dadergerichte preventie. Met andere woorden voorkomen dat (met name jongeren) afglijden in de genoemde probleemcumulatie-situatie (vroeg signaleren/actie ondernemen), hulp bieden aan degenen die desondanks in de genoemde problemen verzeilen en het begeleiden/ondersteunen en aanpakken van daders die gepakt zijn (zie voor dit laatste onder andere de beleidsnota van het O.M. *Strafrecht met beleid* onder 'de stelselmatige dader').

Het impliceert ook dat men vraagtekens kan zetten bij de eenzijdige nadruk die de organisatie Voorkoming Misdrijven van oudsher gelegd heeft op de slachtoffer-/pandgerichte benadering (technopreventie, buurtpreventie, en dergelijke). De preventieve dadergerichte beleidsvorming is (hierdoor?) tot op heden in de politieel preventieve hoek veel te weinig uit de verf gekomen.

Motieven

Bij de motieven voor de eerste inbraak zijn acuut geldgebrek, toenemende behoefte aan geld door beginnende drugsverslaving en een drang erbij te willen horen de meest genoemde. De directe omgeving oefent een belangrijke invloed uit bij de stap naar de eerste inbraak. Twee derde van de geïnterviewden is de eerste keer meegevraagd door vrienden of bekenden. Bij een gering aantal (een vijfde) ondernamen ouders of familieleden pogingen om de dader van de eerste inbraak te weerhouden. Bij de overigen (vier vijfde) heeft niemand gepoogd hen te weerhouden. Duidelijk blijkt dat er voor de eerste inbraak al met criminele vrienden wordt omgegaan en dat het thuisfront niet echt afwijzend staat tegenover delinquentie.

In *algemene zin* ligt hier een aangrijpingspunt voor preventie. Bij de beginnende inbreker blijkt de vrienden-/bekendengroep nog een belangrijke rol te spelen. Hoe verder men afglijdt, c.q. carrière maakt, in het delict inbraak des te belangrijker de factor geld wordt (zoals elk mens: men went aan de relatief hoge arbeidsbeloning en gaat daar naar leven).

Voorbereiding van de inbraak

Bij de voorbereiding van de inbraak komt een vrij doelbewust en planmatig beeld naar voren. Woninginbraak blijkt zeker geen puur gelegenheidsdelict in de zin van een impulsief uitgevoerd delict. De directe gelegenheid (een hoge buit achter een bijna open deur) speelt nauwelijks een rol. Op zijn best kan men zeggen dat de dader bewust en meestal met anderen het idee krijgt, of de beslissing neemt, de deur uit te gaan om een goeie inbraakmogelijkheid te zoeken. Vrijwel evenveel inbrekers gaan met anderen samen, meestal een vaste partner, inbreken (43%) als alleen (37%). De rest gaat afwisselend samen of alleen.

e	Daders
	geen voorkeur (65%); eventueel weekenddagen, koopavond, vrijdag
	avond (50%) en nacht (26%); donkere uren

Jongere daders (onder de twintig jaar) breken significant vaker samen met een maat in dan andere inbrekers. Het doelbewuste en planmatige karakter van de voorbereiding blijkt ook uit het feit dat het merendeel (62%) van de inbrekers een taakverdeling afsprekt en dat maar liefst 92% hulpmiddelen meeneemt. Kortom: men gaat de deur uit met de duidelijke intentie om in te breken.

Selectie tijdstip, plaats, buurt, pand, zijde, opening, werkwijze en gereedschap

In tabel 2 is te zien dat de meerderheid (65%) zegt geen voorkeur voor een dag van de week te hebben. Een minderheid heeft een voorkeur voor weekenddagen, vrijdag of koopavond. Het favoriete dagdeel is voor de helft (50%) van de geïnterviewden de avond en voor een kwart (26%) de nacht. Voor de zekerheid is gecontroleerd of men de donkere of de lichte uren van de avond prefereert. Zoals te verwachten was, gaat het om de donkere uren (80%). Uit de mond van de interviewers werd bovendien vernomen⁷ dat veel respondenten de schemer benutten om te zien in welke huizen de lichten aangaan, zodat men weet waar de bewoners aanwezig zijn en waar niet.

Tabel 3 laat zien dat iets meer dan de helft van de geïnterviewden (54%) bij voorkeur de eigen woonplaats als werkgebied kiest, een kwart (26%) opereert liefst buiten de eigen woonplaats (de overigen hebben geen voorkeur). Als belangrijkste redenen voor een voorkeur voor de eigen woonplaats noemt men het gemak van de korte afstand en bekendheid met de situatie. Ten aanzien van de eigen woonbuurt komt het omgekeerde beeld naar voren: iets meer dan de helft (54%) opereert liever erbuiten, een vijfde (17%) liever erbinnen (van de overigen heeft 14% eerst in de eigen woonbuurt ingebroken, later erbuiten; de overigen (15%) geven wisselende antwoorden). Bij het selecteren van een buurt let men

Tabel 3: Belangrijkste selectiecriteria qua plaats/buurt/pand

Selectie plaats:

Liefst in woonplaats (54%): - korte afstand (46%)
- situatie is bekend (40%)

Liefst buiten woonplaats (26%): - minder kans op herkenning (71%)

Selectie buurt*:

- rijk aanzien (33%)
- makkelijk kraakbaar (29%)
- goede bereikbaarheid/goede vluchtweg (26%)

Selectie woningtype:

Afkeer woningtypen:
flat, bovenwoning (38%) - slechte vluchtmogelijkheid (58%)

Voorkeur woningtypen:
hoekwoning (19%), vrijstaande woning (18%)
- rustig en ongezien kunnen werken (40%)
- goede vluchtweg (29%)

Selectie pand:

- duur uitziend interieur (21%)
- binnenverlichting uit (21%)
- geen hond (18%)

* Hier kon men meer dan één antwoord tegelijk aangeven.

(zie tabel 3) voornamelijk op een rijk aanzien, makkelijke 'kraakbaarheid' van de woningen en een goede bereikbaarheid annex vluchtmogelijkheid. De populairste woningtypen blijken hoekwoningen (bij rijtjeshuizen) (19%) en vrijstaande woningen (18%) te zijn. Men zegt bij deze woningtypes rustig en ongezien te kunnen werken.

Van flat- en bovenwoningen hebben veel van de geïnterviewde inbrekers (38%) een afkeer; bij deze woningtypes zijn de vluchtmogelijkheden volgens hen namelijk uitgesproken slecht. Welk pand uiteindelijk de twijfelachtige eer ten deel valt tot inbraakobject te worden verkozen, hangt af van de factoren binnenverlichting (moet uit zijn; duidt dan op slapende of afwezige bewoners), interieur (moet er duur uitzien), en hond (er mag geen hond zijn).

Als we kijken naar de specifieke werkwijze (de echte modus operandi) dan blijkt dat twee derde van de geïnterviewden meestal aan de achterkant van een pand inbreekt. De motivatie die men hiervoor geeft is dat de deuren en ramen aan de achterzijde de zwakste plekken van een woning vormen. Bij het aanbrengen van zwaardere hang en sluitwerk wordt de achtergevel kennelijk vergeten. Dat men eventueel

zichtbaar is voor burens of voorbijgangers, vormt voor iets meer dan de helft van de respondenten geen aanleiding om een andere deur of raam te zoeken als toegangsweg. Het risico van zichtbaarheid is dus ondergeschikt aan het voordeel van makkelijke toegankelijkheid.

De favoriete inbreektechnieken (modus operandi) zijn: het terugwrikken van de slotschoot van een deurslot en het openwrikken van een raam. Gezien dit feit is het niet verwonderlijk dat de schroevendraaier het meest gebruikte gereedschap vormt. Hieruit blijkt hoe makkelijk het nog altijd is om ergens in te breken.

Bijna elk gepresenteerd gegeven blijkt relevant voor preventie. Allereerst valt de sterke lokale gerichtheid van de daders op: men blijft het liefst in de eigen woonplaats, maar niet in de eigen woonbuurt. Dat laatste is dus zeker iets om rekening mee te houden bij preventieprojecten die 'buurtbeheeraanpak' volgen. De verdere selectiecriteria – onder andere donkerte, woningtype, de makkelijk kraakbare achterzijde, binnenverlichting uit, rijk interieur, geen hond – leren ons welke risicofactoren een rol spelen en dus vanuit preventief oogpunt beïnvloed zouden moeten worden.

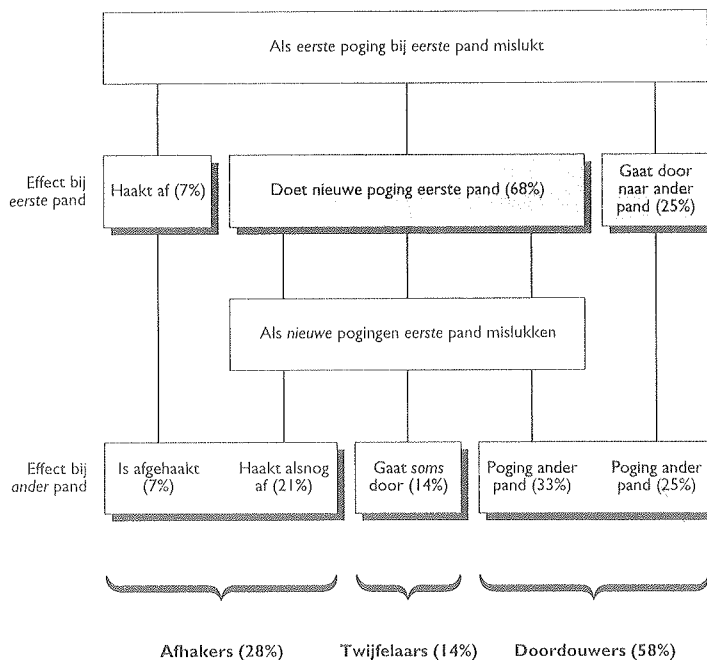
Mislukken en (vooral) doorgaan: verplaatsing

In schema 1 is samengevat wat de dader doet in het geval van een mislukte inbraakpoging (in het eerste of de volgende panden). We blijken met notoire doordouwers te maken te hebben.

De eerste conclusie is dat een pand duidelijk ook een tweede (of derde) poging moet kunnen doorstaan, want twee derde van de daders laat het pand niet met rust als een eerste poging mislukt. Technopreventief betekent dit dat inderdaad de stelling opgaat dat een pand zo sterk is als zijn zwakste plek. Aan deze wet wordt heel vaak niet voldaan. Men beveiligd dan bijvoorbeeld de deur goed, maar vergeet het raam. Zoiets is dus bijna synoniem met (beveiligings)geld over de balk smijten.

De tweede conclusie die we uit schema 1 mogen trekken is voor politieë beveiligers weinig aangenaam. Effectieve beveiliging van één pand leidt tot verplaatsingseffecten naar andere panden: 72% van de daders kiest (soms) een ander pand als het niet lukt om ergens binnen te komen. Dit is iets om

Schema 1: Reacties als het niet direct lukt*

* Dit schema is gebaseerd op de gegevens van de daders die wel eens mislukte pogingen meemaakten (n = 97).

terdege rekening mee te houden bij het beveiligen van woningen of bij advisering hieromtrent. De daders laten zich niet snel ontmoedigen. Dat sluit aan bij een constatering die we al in het voorgaande deden. Kennelijk gaat de dader doelgericht de (eigen) deur uit met de duidelijke intentie om in te breken en hij stopt dus inderdaad niet voordat hij de (ander z'n) deur binnengekomen is.

De helft van de daders blijft maximaal tien minuten in het pand (23% verblijft tien tot twintig minuten in het pand, 19% twintig tot dertig minuten, 10% meer dan dertig minuten). In die tijd doorzoekt ruim de helft (57%) het hele pand, terwijl eenderde alleen de benedenverdieping uitkamt (10% geeft een 'overig' antwoord).

Als buit heeft men het liefst contant geld of cheques, op de tweede gedeelde plaats komen video-recorders en sieraden, op de derde plaats hifiappa-

recorders en sieraden, op de derde plaats hifiapparatuur en TV's. Overigens blijken deze preferenties per land te verschillen. Uit een vergelijking die in het eindrapport is gemaakt tussen deze gegevens en een onderzoek onder Duitse woninginbrekers (Rehm en Servay, 1989) kwam naar voren dat voor Duitse inbrekers de top-3 bestaat uit: contant geld, sieraden, eten en drinken.

Wanneer men onverwacht met de bewoners geconfronteerd wordt (dertig procent van de respondenten heeft weleens ingebroken terwijl men wist dat de bewoners thuis waren), slaat iets meer dan de helft van de daders op de vlucht. Van de overigen heeft het gros nooit zo'n confrontatie meegemaakt.

Heling

Inbraak en heling zijn zeer nauw met elkaar verweven. In de eerste plaats wordt de keuze van de buit in belangrijke mate bepaald door de verkoopbaarheid van de gestolen spullen. Verder blijkt dat bijna alle daders snel van hun buit af willen, een meerderheid van de daders weet dan ook meestal van te voren al aan wie men gaat verkopen. De onderzoeksuitkomsten demonstreren dat het belangrijk is dat helingbestrijding een hogere prioriteit krijgt bij politie en justitie. Dat een dergelijke prioriteit vaak ontbreekt komt voort uit factoren als 'de moeilijke bewijsbaarheid van het delict' en 'het ontbreken van een slachtoffer bij het delict heling'. (Renooy, 1991)

Het onderzoek biedt drie aanknopingspunten voor het formuleren van preventieve maatregelen ten aanzien van heling.

- Bijna de helft van de daders verkoopt wel eens aan officiële opkopers.
- Het feit dat goederen gemerkt zijn weerhoudt de meeste daders niet om ze mee te nemen.
- Er wordt naar verhouding weinig geheel in openbare ruimtes (in cafe's en dergelijke).

Er bestaat weinig inzicht in de wereld van de heling. (Renooy, 1991) Dit betekent een handicap bij een effectieve aanpak van heling. Ook het onderhavige onderzoek biedt op dit punt nog te weinig informatie. Daders zouden hierover echter wel nader ondervraagd kunnen worden via de gehanteerde methode van zelfrapportage.

Verslaving

We hebben twee 'extreme' groepen daders met elkaar vergeleken. De niet-verslaafden en de zwaar verslaafden (die minstens f 500,- zeggen uit te geven aan drugs of gokken). We vonden geen bevestiging voor de veronderstelling dat verslaafden op de diverse onderdelen van de modus operandi meer risico nemen: met andere woorden minder gericht zijn op het criterium pakkans.

Er werden twee duidelijke verschillen gevonden:

- zwaar verslaafden pleegden meer inbraken;
- zwaar verslaafden komen vaker terug in dezelfde buurt en in hetzelfde pand; ze lijken dus in een beperkter gebied te opereren.

Als we alle gevonden resultaten schematisch in beeld brengen, komen we tot het overzicht zoals weergegeven in tabel 4.

Daders over preventie

Naast het al eerder gegeven pleidooi voor een sterkere nadruk op dadergerichte preventie en de pandgerichte preventie-aanbevelingen zoals die gegeven werden, werpt het onderzoek ook enig licht op het oordeel dat de daders zelf hebben over preventieve maatregelen aan de woning c.q. in de woonomgeving. De onderzochte daders noemen zelf als meest effectieve maatregelen een alarm, een hond en zwaar hang- en sluitwerk. Verder merken de geïnterviewde daders de achterzijde van panden, en met name de ramen en deuren die zich daarin (op de begane grond) bevinden, als de zwakste plekken aan. Dit pleit ervoor om preventie met meer nadruk op de achtergevel te richten, uiteraard zonder de voorgevel te verwaarlozen. We brengen hierbij de eerder genoemde uitkomst in de herinnering dat hoekwoningen en vrijstaande woningen het populairst zijn bij onze respondenten. Daar zijn de risico's, en met name aan de achterzijde, dus het grootst.

Eerder werd geconstateerd dat er sprake is van een verplaatsingseffect: wanneer pogingen om in een pand in te breken mislukken, gaat de meerderheid van de onderzochte daders op zoek naar een ander pand. Preventieve maatregelen zouden dus boven het niveau van afzonderlijke panden uit moeten stijgen en zich moeten richten op complete buurten, wijken

4: Vergelijking niet-verslaafden - wel-verslaafden

gepleegde inbraken:	verslaafden plegen meer inbraken
of ontstaan inbraakplan:	geen verschil
of gezamenlijk inbreken:	geen verschil
ur tijdstip:	geen verschil
plaats:	verslaafden vaker voorkeur eigen woonplaats (niet significant)
uur:	* verslaafden kiezen vaker voor een buurt die ze kennen
	* verslaafden komen vaker terug in een buurt waar ze al eerder inbraken
and:	* geen verschil in selectiecriteria
	* verslaafden komen vaker terug in hetzelfde pand
igheid bewoners:	geen verschil
gsmaatregelen:	geen verschil
duur:	geen verschil

of zelfs steden. Zolang men slechts individuele panden beveiligt, zadelt men feitelijk (niet-beveiligde) buurpanden op met een verhoogd inbraakrisico. Ondersteuning voor deze uitspraak is te vinden in de antwoorden die de respondenten gaven op de vraag wat inbrekers zullen doen als steeds meer huizen zwaar beveiligd worden. Dertig procent denkt dat men blijft zoeken naar minder beveiligde huizen, een kwart denkt dat men zwaardere inbraaktechnieken zal hanteren, nog een kwart meent dat men overstapt op een ander delict (hier wordt met name het delict 'overval' genoemd) en twaalf procent verwacht een overstap naar inbraak in andersoortige objecten. Slechts 4% denkt dat zwaardere beveiliging van huizen zal leiden tot een daling van het aantal woninginbraken.

Twee derde van de antwoorden impliceren het gevaar van een verplaatsingseffect, hetzij naar andere delicten (36%), hetzij naar andere panden (30%). Vanuit het perspectief van preventie betekent dit dat er een (zeer) grootschalige en integrale benadering vereist is, waarbij zowel grote gebieden als meerdere delicten tegelijk aangepakt worden. Anders lijkt preventie, zoals we al eerder zagen, meer op het opjagen van daders van pand naar pand, of van delict naar delict.

Tot slot

Het eerste uitgangspunt van het landelijke MO-onderzoek woninginbraak, waarbinnen het daderonderzoek een van de onderdelen was, betrof het leerproces voor politiefunctionarissen/onderzoekers. Bij dat leerproces stond de vraag centraal hoe je als politie voor preventie bruikbaar onderzoek kan uitvoeren naar het delict woninginbraak en naar woninginbrekers. Uit dat leerproces zijn vele methoden, technieken, instrumenten (een uitgeteste gestandaardiseerde daderinterview vragenlijst die geheel of in modules kan worden gebruikt door politiemensen; zie Van Burik en Van Overbeeke 1992) en uitvoeringstips naar voren gekomen.

Maar daarnaast verdient de inhoud van het leerproces apart vermelding. Dit leverde enerzijds direct en praktisch bruikbare resultaten op (bijvoorbeeld het verhaal van de respondent die trots uitlegde hoe je een bepaald type alarminstallatie eenvoudig kon uitschakelen; hetgeen bij controle inderdaad bleek te kloppen). Anderzijds leverde het leerproces een vergroting op van het inzicht en inlevingsvermogen bij de deelnemende politiemensen over hoe woninginbrekers redeneren, opereren en hoe ze inbreker zijn geworden (en gebleven!). Het effect van dit inzicht bij praktijkmensen laat zich lastig op zijn waarde inschatten, maar het mag zeker niet onderschat worden. Gedurende het onderzoek veranderde bij de deelnemende politiemensen het daderbeeld. In de bewoordingen van de deelnemende politiemensen⁸: 'we zagen dat daders net gewone mensen zijn'; en: 'je leert dat de positie van een dader inderdaad soms hopeloos is.' Een gevolg van dit soort, op het eerste gezicht, basale inzichten was dat bij de tweede onderzoekstranche (106 daders) de vragenlijst⁹, op verzoek van de vooral technopreventief geïnteresseerde politiemensen, sterk werd uitgebreid met vraagmodules over bijvoorbeeld heling, de situatie bij de eerste inbraak (involvement), stoppogingen bij daders en de houding van daders in meer algemene zin. Het langs deze lijnen uitbreiden van een vragenlijst, die de politiemensen zelf moesten afnemen, is veelzeggend. Het is ook een indicatie van de veranderde preventieve inzichten bij de deelnemende politiemensen: van een overmatige focus op technopreventieve oplossingen, naar een veel breder, zij het nog enigszins vaag, perspectief van daderge-

richte preventie (zonder dat daarbij overigens technopreventie in de prullebak verdwijnt).

Spijtig is echter dat dit effect op enkele uitzonderingen na beperkt bleef tot de echte deelnemers aan het onderzoek. Het overdragen van deze ideeën en inzichten op collega's blijkt vooralsnog moeilijk en het is nog een open vraag of, en in hoeverre, het politie-onderwijs hierbij een rol kan vervullen.

Het is tegenwoordig erg in zwang om de politie te zien als een ondernemer die producten levert op een vrije markt. Een beetje ondernemer weet echter dat je de concurrent (in casu de dader) moet voorblijven. De repressieve aanpak door politie en justitie van deze concurrent gaat uit van een verouderd 'die-drukken-we-wel-even-dood-idee': zorg dat de dader gaat 'kotsen' (recherchejargon voor veel zaken bekennen), veeg voldoende 'ronde zaken' bij elkaar en laat justitie hem voor de maximale tijd 'ophokken'. Helaas ... in een markt waarin je niet langer de machtigste bent is dit een veel te beperkte strategie. Je moet er vanuit gaan dat de concurrent, de dader, even slim of dom is als jijzelf bent. Inderdaad: de dader is ook net een mens. Je moet zijn handelswijze leren kennen, zijn (andere) uitgangspositie, randvoorwaarden en doelen. Dat impliceert investeren in breder onderzoek (in plaats van rechercheren met oogkleppen op); met andere woorden sociaal-wetenschappelijk rechercheren op daders in het algemeen (niet zaak/individu gericht) om daarmee de concurrentie, de daders, beter in de peiling te krijgen.

Politiefunctionarissen die hiermee aan de slag willen gaan kunnen nu beschikken over een eerste handreiking bij zo'n onderzoek. Een handreiking die bestaat uit de ervaringen van de deelnemende politiefunctionarissen en die voor zover mogelijk is neergelegd in de onderzoeksrapportage (qua inhoud) en handleiding (qua aanpak). Daderinterviews vormen binnen een dergelijk onderzoek één van de mogelijke methoden. Daarmee wordt de dader in feite een van de beleidsvoorbereiders en zo hoort het. Bij het uitstippelen en uitvoeren van criminaliteitspreventief beleid heeft men de dader tot nu toe veel te weinig aan het woord gelaten.

Noten

¹ Een uitgebreide rapportage van het onderzoek (Van Burik e.a., 1991) - alsmede de separaat uitgebrachte samenvatting - zijn verkrijgbaar bij het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, Ministerie van Justitie, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag, telefoon 070 - 3706519.

² Een in dit opzicht interessant experiment werd in het begin van de jaren tachtig door een VM-functionaris in het noorden des lands uitgevoerd. Op basis van de aangiften woninginbraak stelde hij een top tien van inbraakwerk-wijzen samen. Vervolgens mochten technisch rechercheurs de volgens hen bestaande top tien geven. Helaas bleek de aangiftekarakteristiek nauwelijks te sporen met de perceptie van wat er volgens de rechercheurs plaatsvond.

³ Halverwege het onderzoek (1989), als de eerste presenteerbare resultaten er al liggen, komt men tot de conclusie dat 'met resultaten komen die voor de preventie van het delict bruikbaar zijn' eigenlijk een veel te laag doel is. De resultaten moeten ook echt gebruikt worden. Dat betekent dat er ook een doorkoppeling moet plaatsvinden naar externe gebruikers die iets met de uitkomsten zouden moeten doen in hun beleid; bijvoorbeeld architecten, gemeenten, aannemers, politieursurveillance, enzovoort. Aan het MO-onderzoek wordt dan een extra module toegevoegd die in feite bestaat uit een marketingsonderzoek onder de genoemde doelgroepen. Bij dit marketingsonderzoek zijn de onderzoeksresultaten het 'te verkopen produkt'. De onderzoekers (deelnemende politiemensen en de externe onderzoekers) worden onderzoeksmarketeers en gaan de boer

op om bij specifieke doelgroepen de gebruikerswensen en drempels te inventariseren.

⁴ Of deze laatste methode werkbaar is, was toen nog een open vraag. Om die reden werd later ook een 'Haalbaarheidsonderzoek ter plekke gaan' gehouden bij honderd gemachte paren panden (vergeleken werden steeds het inbraakpand en een naastgelegen controlepand waar niet ingebroken was).

⁵ Met uitzondering van de eerste interviews die bij wijze van test door de externe onderzoekers werden uitgevoerd. Medewerking is verleend door de regio's Zaanstad, Gelderland Noord, Noord-Holland Noord, Noord-Holland Oost, Noord-Brabant West, Zeeland, Zuid-Holland Midden, Friesland, Groningen, Flevoland, Overijssel West, Gelderland Oost, Gelderland Zuid, Limburg Noord, Noord-Brabant Oost.

⁶ Overigens overheerst in kringen van deskundigen (politie, justitie, criminologen) de mening dat bijna elke woninginbreker wel een of meer keren gepakt wordt (bij 74 van de 106 respondenten (70%) bleek dat ook inderdaad het geval). Op grond daarvan kan men met een slag om de arm de stelling verdedigen dat de groep gepakte inbrekers weinig zal verschillen van de totale groep woninginbrekers.

⁷ Na afloop van de dataverzameling is met een aantal interviewers in een groepsbijeenkomst nabesproken welke indrukken en eventuele extra informatie zij hadden gekregen.

⁸ Ten behoeve van de handleiding die geproduceerd wordt (Van Burik en Van Overbeeke, 1992) vindt thans een evaluatie plaats onder een aantal politiefunctionarissen die aan het daderonderzoek deelnamen. De hier weergegeven

opmerkingen vormen de eerste resultaten van deze evaluatie.
9 Bij het pilot-onderzoek onder 38 daders was de vragenlijst nog vrijwel geheel gericht op (technische) modus operandi.

Literatuur

Bennett, T., R. Wright
Burglars on burglary
Aldershot, Gower, 1984

Burik, A. van, R. van Overbeeke
e.a.

Modus operandi woninginbraak; eindrapportage daderonderzoek
Amsterdam, Van Dijk, Van Soomeren en Partners, september 1991

Burik, A. van, R. van Overbeeke
Handleiding MO-onderzoek woninginbraak, LBVM, 1992

Cornish, D.B., R.V. Clarke
Rational approaches to crime
In: D.B. Cornish en R.V. Clarke (red.), *The reasoning criminal; rational choice perspectives on offending*, New York, Springer Verlag, 1986

Krainz, K.W.
Prävention von Hauseinbrüchen; Ergebnisse einer Täterbefragung
Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1988

Korthals Altes, H.J., P. van Soomeren
Samenvatting modus operandi onderzoek woninginbraken

's Gravenhage, Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, 1989

Korthals Altes, H.J. e.a.
Eindrapportage modus operandi-onderzoek woninginbraken (deel A: onderzoeksresultaten)

's Gravenhage, Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, 1989

Lustgraaf, G.L. van de
Modus operandus onderzoek gemeente Hilversum

Hilversum, Regionaal Bureau Voorkoming Misdrijven, 1984

Maguire, M., T. Bennett

Burglary in a dwelling; the offence, the offender and the victim

London, Heinemann, 1982

Rehm, J., W. Servay
Wohnungseinbruch aus Sicht der Täter

Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1989

Renooy, P.H.

Heling

Den Haag, Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven - Directie Criminaliteitspreventie, 1991

Repetto, T.A.

Residential crime

Cambridge (MA), Ballinger, 1974